

20.3.2025

TAMPERE

Ojalan II asemakaavan 8638 arkeologinen tarkkuusinventointi 2024

Tilaja:
Tampereen kaupunki

Laatija:
Heilu Oy

Sisällysluettelo

1. Johdanto	6
2. Työn toteutus.....	18
3.1 Esityöt	18
3.2 Maastotyöt ja raportointi.....	18
3.3 Havainnot.....	19
3. Arkeologisen kulttuuriperinnön kohteet.....	21
Kiinteät muinaisjäännökset	22
1. Ojalan turverata ja -tehdas.....	22
Muut kohteet.....	28
1. Maaniitty	28
3. Tulokset.....	31
4. Lähteet	32

Liite 1: Kuvaliite

Kannen kuva:. Mahdollinen uunin jäännös Paviljongin kohdalla.

Taustakarttoina Maanmittauslaitoksen Karttakuvapalvelun (WMTS) 11/2024 aineistoa, ellei toisin mainita.

Koordinaatisto ETRS-TM35FIN, korkeus N2000.

Karttaluettelo

Kartta 1. Lähestymiskartta. Mk 1:150000	3
Kartta 2. Selvitysalueen sijainti. Mk 1:10000.	5
Kartta 3. Ote Vatialan kylän isojakokartasta 1794.	7
Kartta 4. Ote 1840-luvun Kangasalan pitäjänkartasta.....	8
Kartta 5. Ote kahdesta 1900-luvun alun isojaonjärjestelykartasta.....	9
Kartta 6. Ote 1910 pitäjänkartasta.....	10
Kartta 7. Ote 1909 senaatinkartasta.	11
Kartta 8. Ote 1927 pitäjänkartasta.	12
Kartta 9. Ote 1946 pitäjänkartasta.	13
Kartta 10. Ote vuoden 1953 peruskartasta.	14
Kartta 11. Ote vuoden 1974 peruskartasta.	15
Kartta 12. Ote vuoden 1991 peruskartasta.	16
Kartta 13. Maanmittauslaitoksen korkeusmalli (5p) alueesta.	17
Kartta 14. Kartta maastossa tarkastetuista alueista. Mk 1:10000.....	19
Kartta 15. Kaava-alueen arkeologiset kohteet. MK 1: 10000.	21
Kartta 16. Kohteen sijainti ja aluerajaus. MK 1: 7500.....	24
Kartta 17. Kohteen sijainti. MK 1: 1500.	29
Kartta 18. Maaniityn rakennukset Tampereen kaupungin vuoden 1946 ilmakuvassa.....	30
Kartta 19. Liitteen 1 valokuvien sijainnit.....	34

Kartta 1. Lähestymiskartta. Mk 1:150000

TAMPERE Ojalan II asemakaava 8638, arkeologinen tarkkuusinventointi

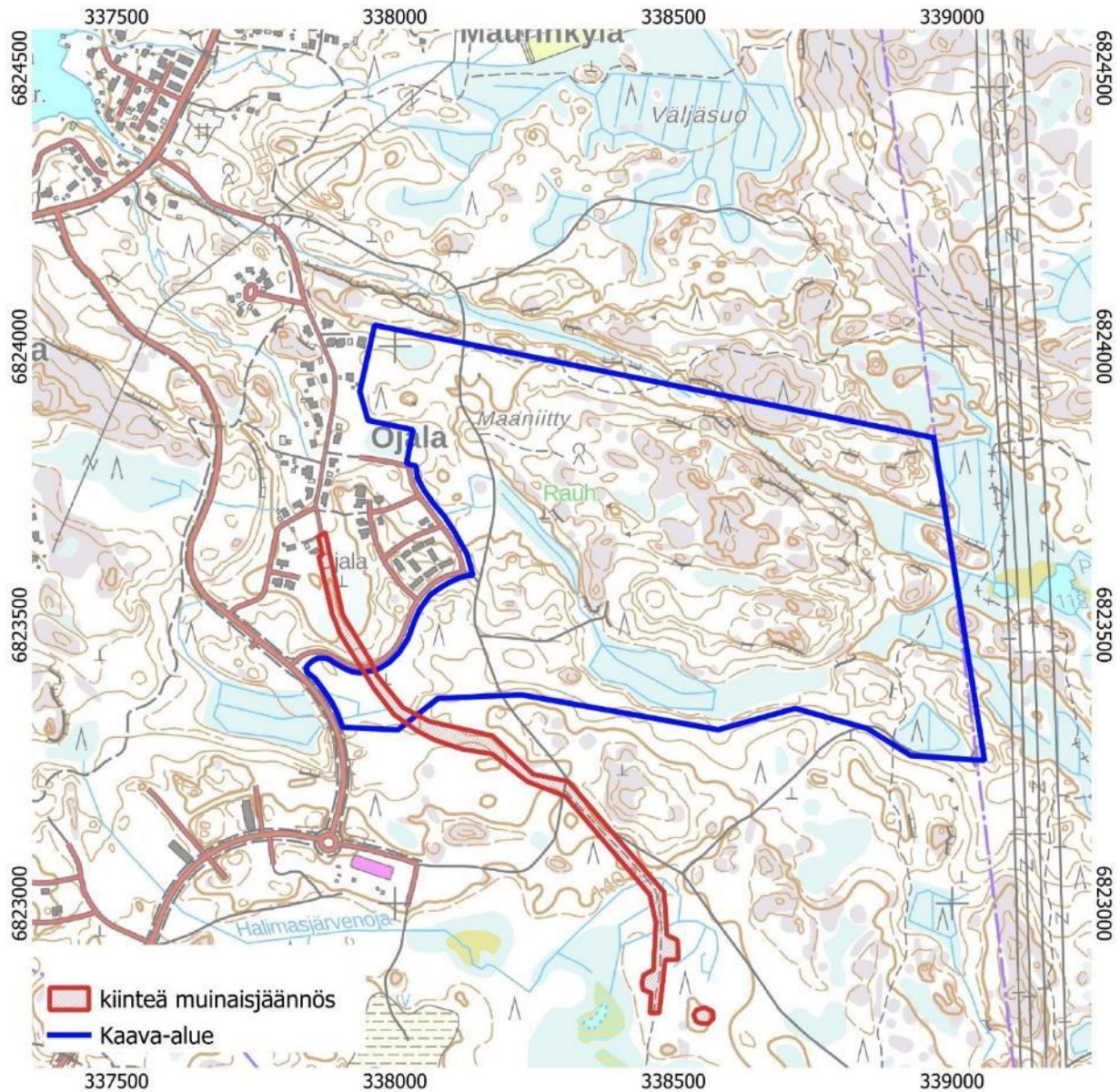
Tiivistelmä & arkistotiedot

Tampereen kaupunki toteuttaa asemakaavan muutosta (nro 8638) noin kymmenen kilometrin päässä Tampereen keskustasta Ojalankylän itäpuolella. Pirkanmaan maakuntamuseo edellytti lausunnossaan (DIAR: 782/2024) arkeologisen tarkkuusinventoinnin laatimista.

Tarkkuusinventoinnissa tarkastettiin kaavoitettavat alueet erityisesti uusien elinkeino- ja asutushistoriallisten kiinteiden muinaisjäännösten ja muiden arkeologisten kulttuuriperintökohteiden varalta. Työhön kuului myös tunnetun kiinteän muinaisjäännöksen Ojalan turverata ja -tehdas, sekä muinaisjäännöksen ympäristön tarkastelu sekä Pirkanmaan maakuntamuseolle ilmoitettu mahdollisen ennen tuntemattoman muinaisjäännöstä koskevan rakenteen tarkastus. Heilu Oy teki loka-marraskuussa 2024 arkeologisen tarkkuusinventoinnin alueella. Alueen pinta-ala on noin 60 hehtaaria. Suunnittelualue on lähes kokonaisuudessaan yhtenäistä metsäaluetta, ja sen länsiosia halkoo pohjois-eteläsuuntainen hiekkatie. Kaava-alueelta ja sen läheisyydestä tunnetaan ennestään yksi kiinteä muinaisjäännös, historiallinen rakenne Ojalan turverata ja -tehdas (muinaisjäännösrekisteritunnus 1000019709).

Tarkkuusinventoinnin tuloksen alueelta paikannettiin yksi uusi tunnetun muinaisjäännöskohteen alakohde ja yksi uusi muu kohde Maaniitty. Tarkkuusinventoinnin maastotyöt tehtiin 30.10., 7.11., 12.11. ja 17.11.2024 ja jälkityöt niiden jälkeen. Esi-, kenttä- ja jälkitöistä vastasi arkeologi (FM) Kalle Luoto apunaan (HuK) Meri Leppäsalko.

Tutkimustyyppi:	Arkeologinen tarkkuusinventointi
Tutkimuksen tekijä:	Heilu Oy / FM Kalle Luoto
Kenttätyöaika:	30.10., 7.11., 12.11. ja 17.11.2024
Löydöt:	
Tutkimusten rahoittaja:	Tampereen kaupunki
Aikaisemmat tutkimukset:	Hannu Poutiainen, Tapani Rostedt & Timo Jussila inventointi 2010 Timo Jussila & Timo Sepänmaa täydennysinventointi 2011

Kartta 2. Selvitysalueen sijainti. Mk 1:10000.

Kaava-alue on merkitty sinisellä viivalla. Punainen alue on kiinteä muinaisjäännöskohde Ojalan turverata ja -tehdas.

1. Johdanto

Alue sijaitsee noin kymmenen kilometrin päässä Tampereen keskustasta Ojalankylän itäpuolella, Maanittynojan eteläpuolella ja se rajautuu itäosastaan Kangasalan kaupunkiin. Alueen pinta-ala on noin 60 hehtaaria. Suunnittelualue on lähes kokonaisuudessaan yhtenäistä metsäaluetta, ja sen länsiosia halkoo pohjois-eteläsuuntainen hiekkatie. Hankealueen välittömässä läheisyydessä ei ole merkittäviä Kokemäenjoen vesistön järviä. Näsijärvelle on alueelta yli puoli kilometriä.

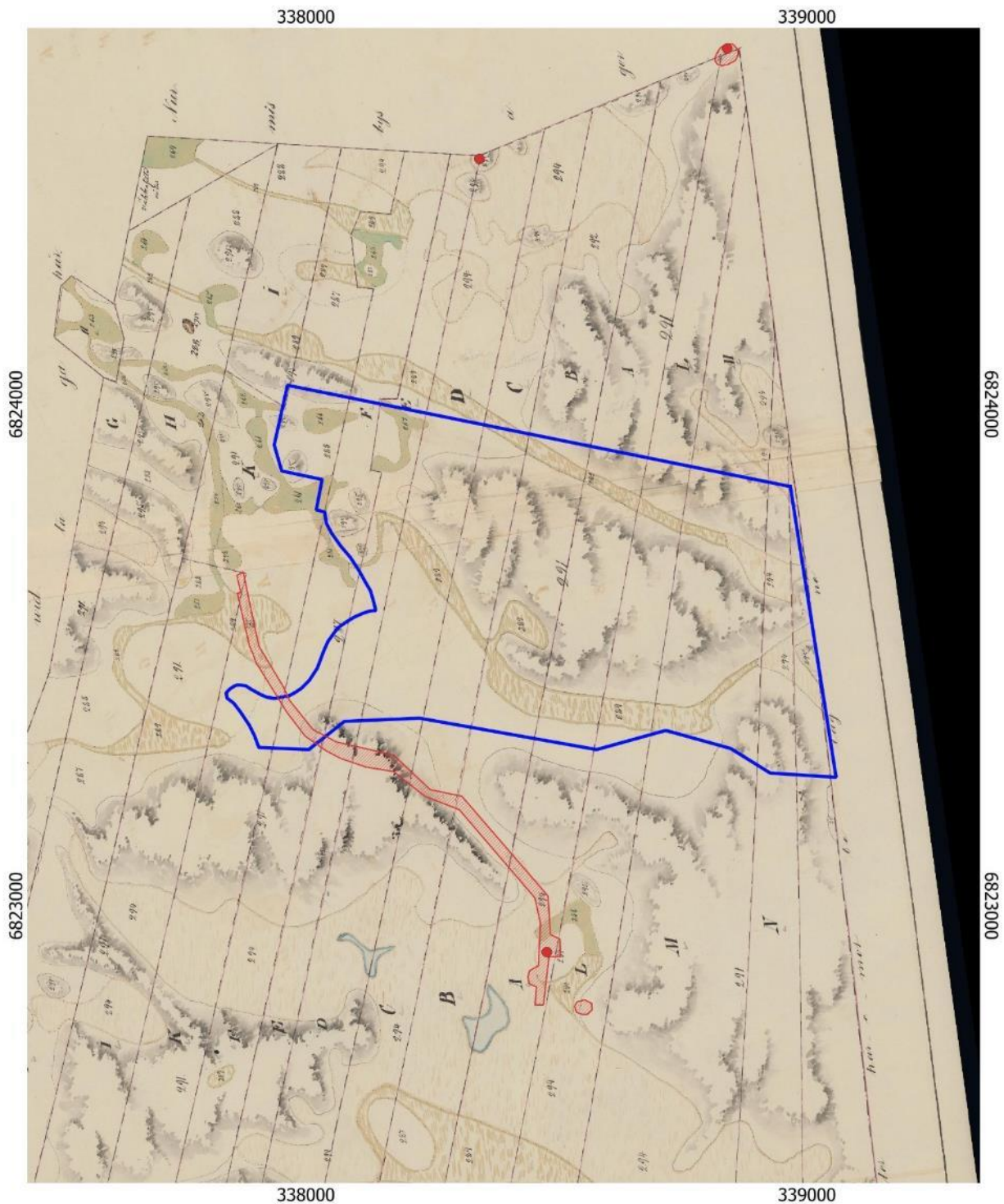
Alueelta tunnetaan ennestään yksi kiinteä muinaisjäännös *Ojalan turverata ja -tehdas* (1000019709). Esihistoriallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä inventointialueen läheisyydestä ei tunneta. Lähimmät historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset turverataa lukuun ottamatta sijaitsevat noin puolesta kilometristä kilometrin etäisyydellä alueesta. Kohteet ovat rajamerkit Rieso (1000023125), Ruske waha (1000017702) ja Aitovuoren rako (1000017703) Messukylän ja Kangasalan välisellä rajalla. (Tampereen museoiden Siiri-tietopalvelu; Kulttuuriympäristön palveluikkuna).

Inventointialueella ja sen läheisyydessä on aikaisemmin suoritettu inventointeja. Ojalaa ovat inventoineet Hannu Poutiainen, Tapani Rostedt & Timo Jussila vuonna 2010 ja Timo Jussila & Timo Sepänmaa vuonna 2011.

Kaava-alue ja Lamminrahkan alue on ollut kokonaan osa Kangasalaa aina 1900-loppupuolelle saakka, jonka jälkeen raja Lamminrahkan alueella siirtyi ja alue kuuluu nykyään Tampereeseen. Alueella on 1700-luvun Vatialan kylän kartan mukaan ollut muutamia pienialaisia niittyjä, mutta muuten alue on ollut vanhojen karttojen mukaan melko rakentamatonta kallioista ja rahkasoista metsää aina 1900-luvun alkupuolelle saakka. 1900-luvun alkupuolella kaavoitusalueen pohjoisosassa näkyy Maaniityn talo ja pelto. Peltö ja talo varastorakennuksineen näkyvät peruskartoilla vielä 1960-luvulla, mutta 1974 peruskartassa pelto on jo hävinnyt ja rakennukset ovat merkittynä talousrakennuksiksi. 1991 peruskarttaan on merkittynä enää yksi talousrakennus. Kaavoitusaluetta kuvaavaan 1840-luvun pitäjänkarttaan ja 1878 kihlakunnan karttaan on merkittynä Riunvaivan eli Lempoisten ja Kyötikkälän kylän raja. 1900-luvun kartoille on merkittynä Vatialan, Riunvaivan eli Lempoisten, Lentolan ja Kyötikkälän kylän suoria metsäsarkojen rajalinjoja.

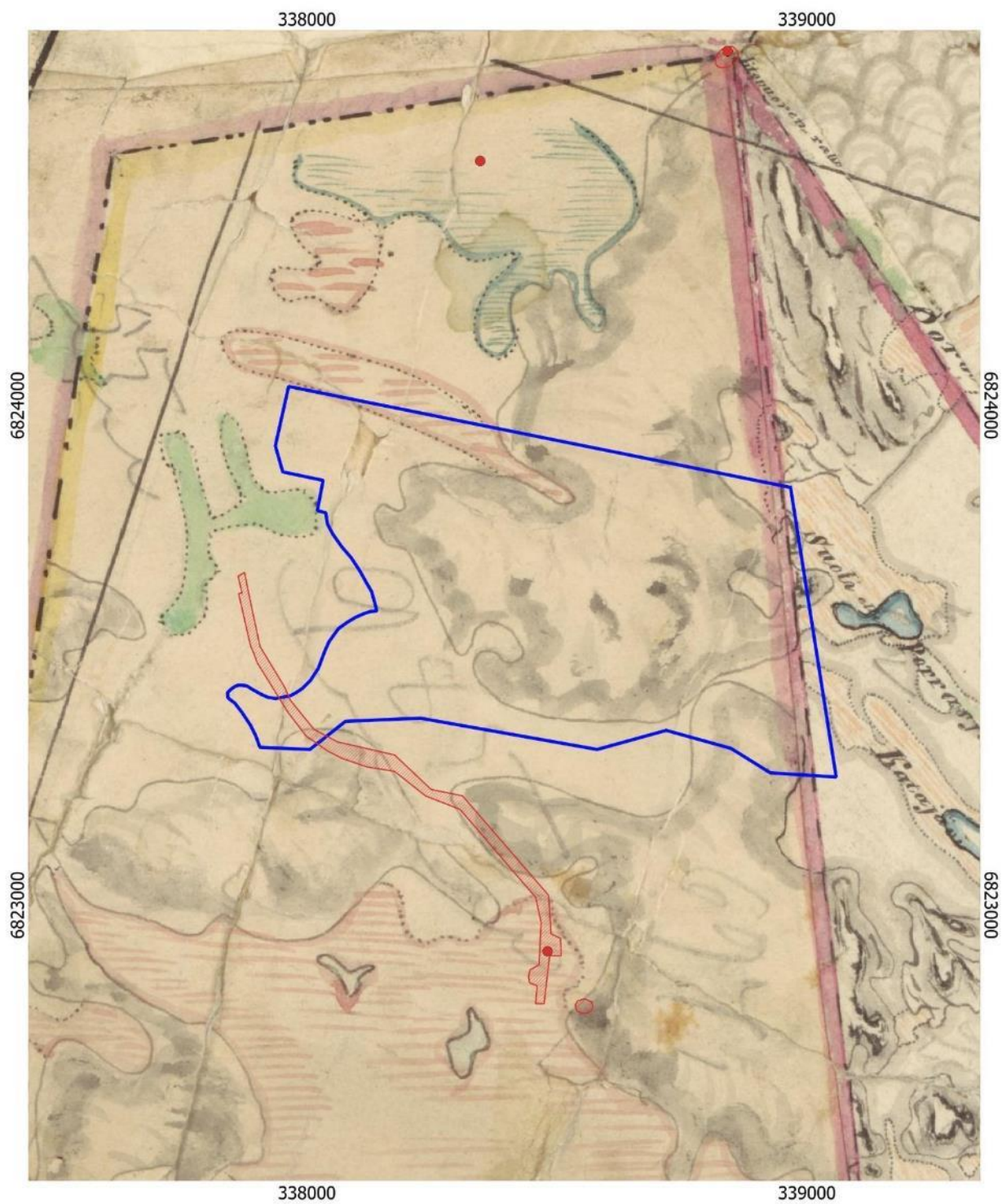
1800-luvun lopussa Finlaysonin tehdas osti Lamminkorven rahkasuon tarkoituksenaan hyödyntää suon turvetta tehtaan polttoaineena. 1898 rakennettiin kapea rata turpeenkuljetusta varten. Turvetta kuivatettiin suolla ja kuljetettiin rataa pitkin kasivoimin tai hevostyövoimalla rantaan, josta se laivattiin Tampereelle. Suon ja radan lähelle rakennettiin myös työväen asuinrakennus, konehuone, höyrykeskus, savupiippu ja ”herrojen paviljonki”. Turvetuotanto osoittautui kannattamattomaksi ja toiminta lopetettiin vuonna 1905–1906. Työväen

asuinrakennus paloi ja muut rakenteet purettiin (Jussila & Sepänmaa 2011). Ojalan turverata on merkittynä suurpiirteisesti vain 1909 senaatinkartalle.

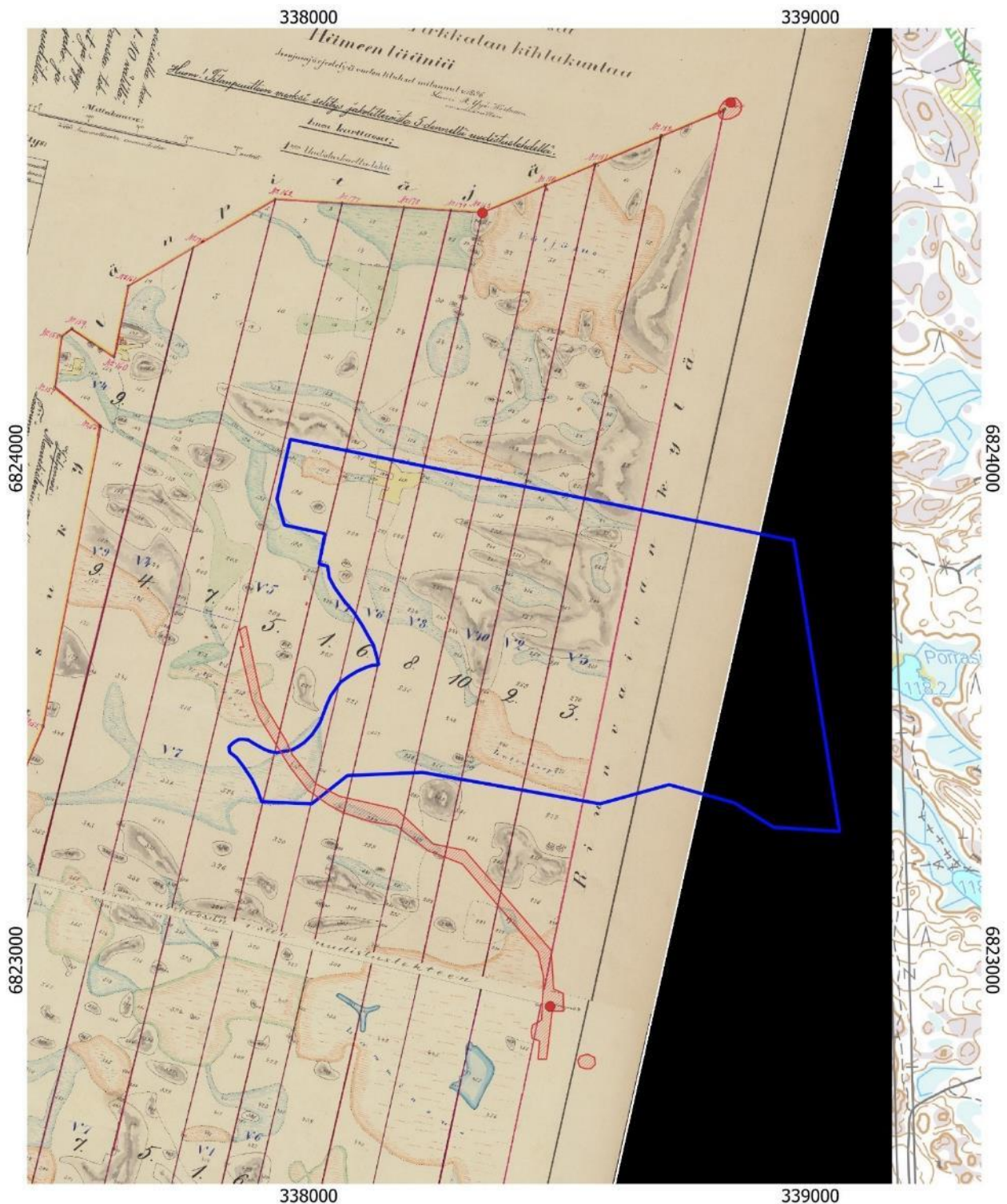
Kartta 3. Ote Vatialan kylän isojakokartasta 1794.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas ja pohjoisessa rajan taitospisteissä rajamerkit Ruske waha (1000017702) ja Aitovuoren rako (1000017703). Kaavoitusalueella on kartalle merkittynä muutamia pienialaisia niittyjä.

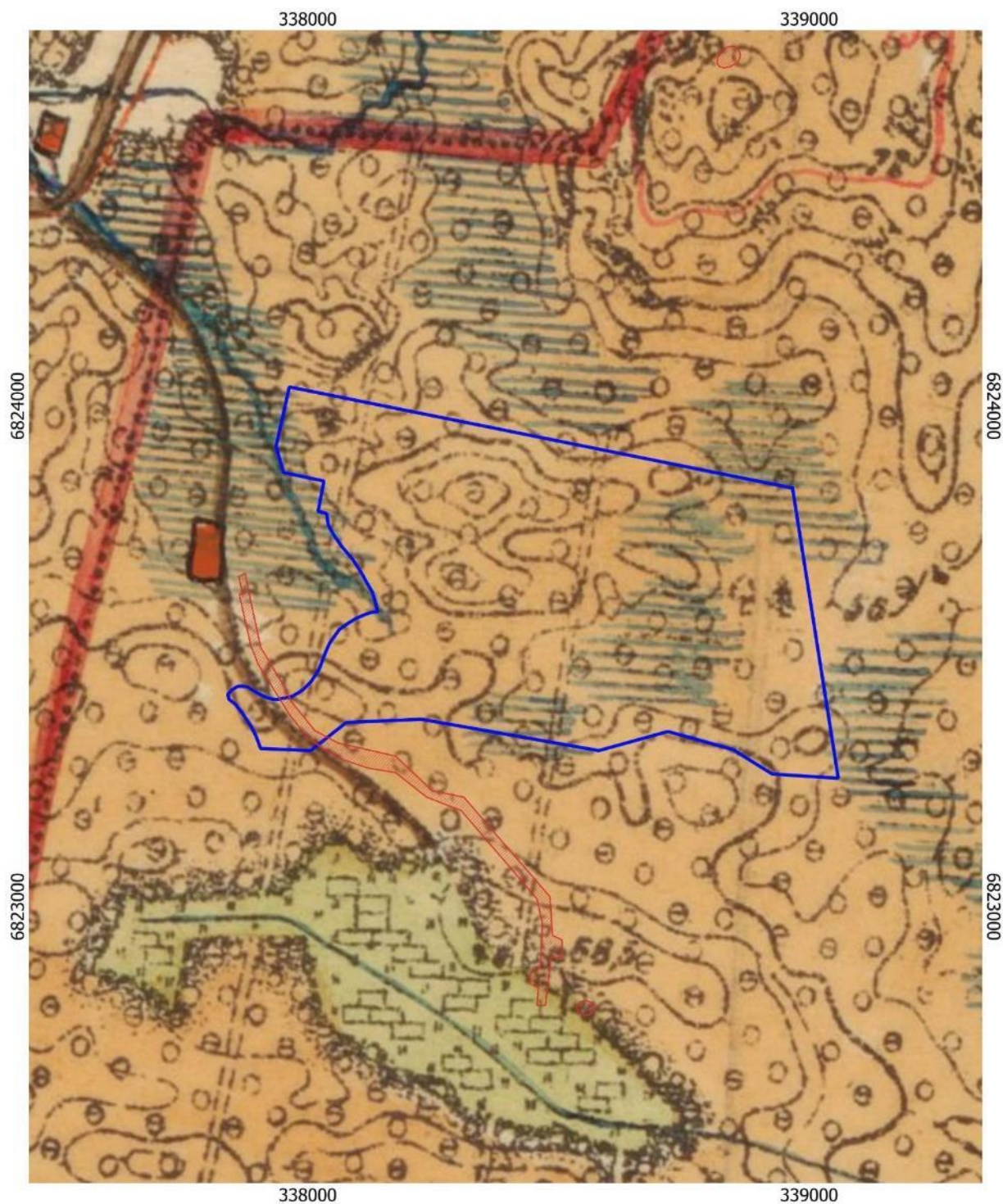
Kartta 4. Ote 1840-luvun Kangasalan pöytäkartasta.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäänne on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas ja pohjoisessa rajan taitospisteissä rajamerkit Ruske waha (1000017702) ja Aitovuoren rako (1000017703). Kaavoitusalueella on kartalle merkittynä Riunvaivan eli Lempoisten ja Kyötikkälän kylän raja.

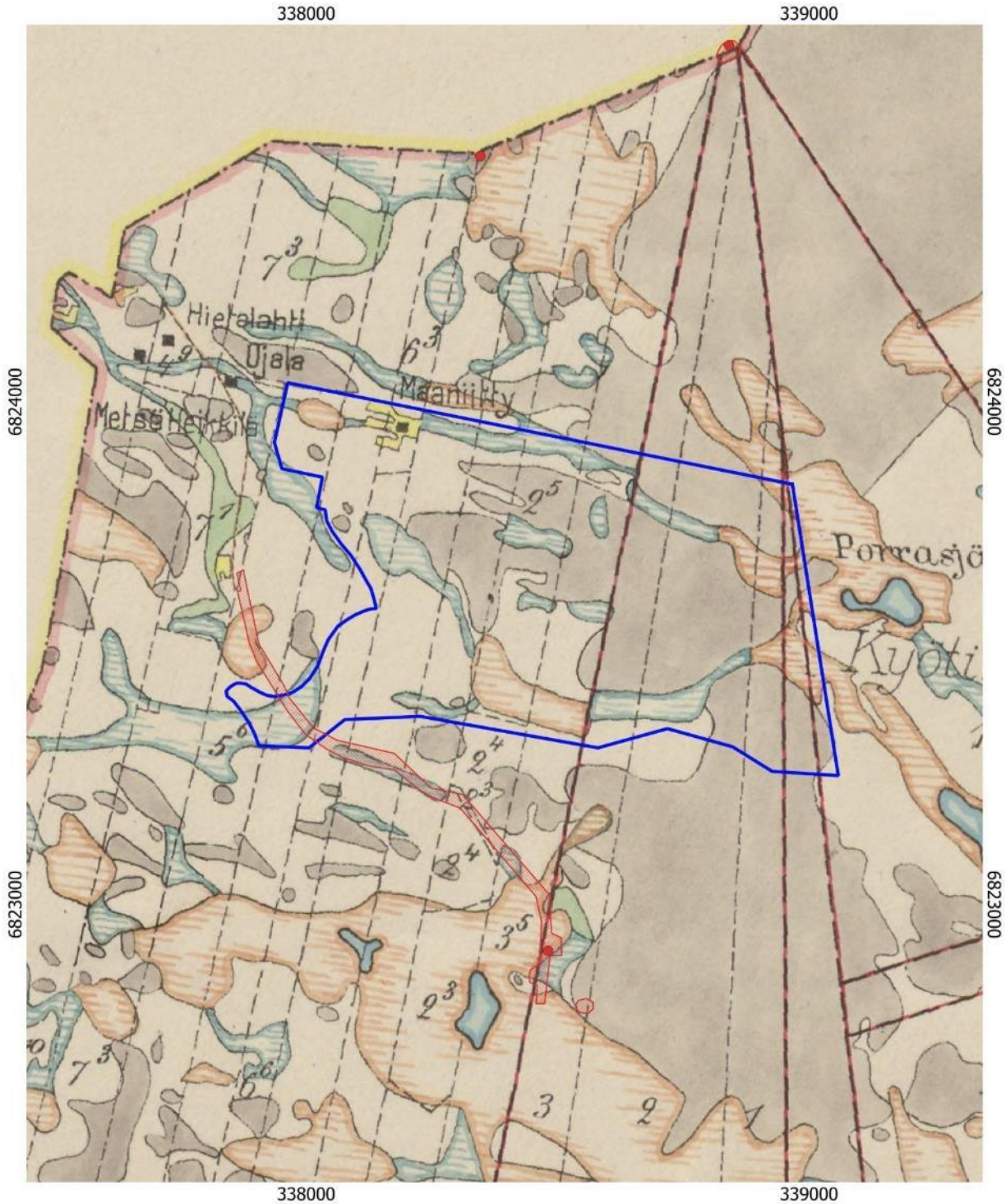
Kartta 5. Ote kahdesta 1900-luvun alun isojaonjärjestelykartasta.

Karttojen yhtymäkohtaan jätetty pieni väli. Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas ja pohjoisessa rajan taitospisteissä rajamerkit Ruske waha (1000017702) ja Aitovuoren rako (1000017703). Kaavoitusalueella on kartalle merkittynä Vatialan ja Riunvaivan eli Lempoisten kylän raja. Kaavoitusalueen pohjoisosassa on Maaniityn talon pelto. Alueella merkittynä myös suojanotko- ja rahkasuoalueita.

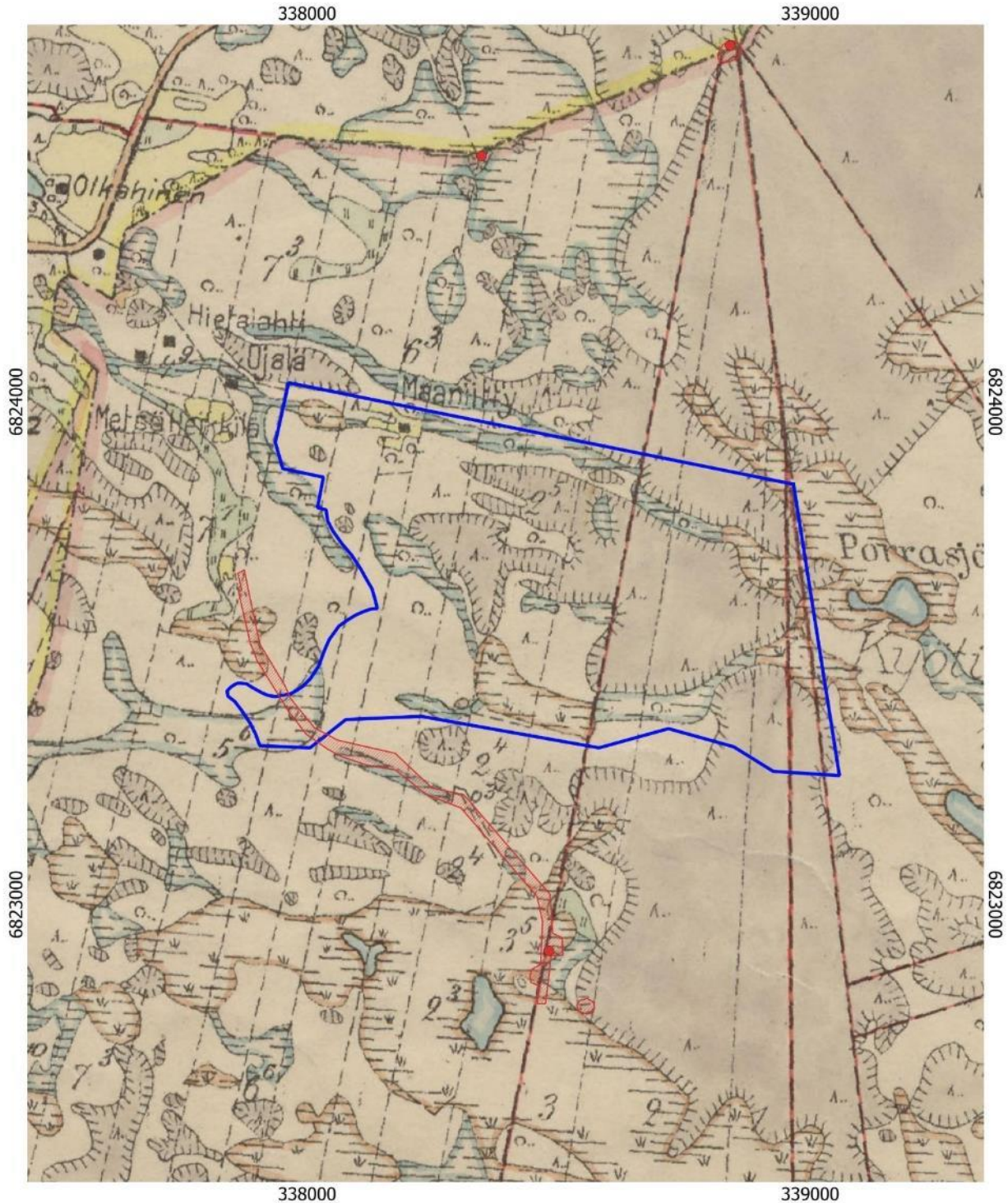
Kartta 7. Ote 1909 senaatinkartasta.

Ojalan turverata piirretty karttaan suurpiirteisesti. Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas.

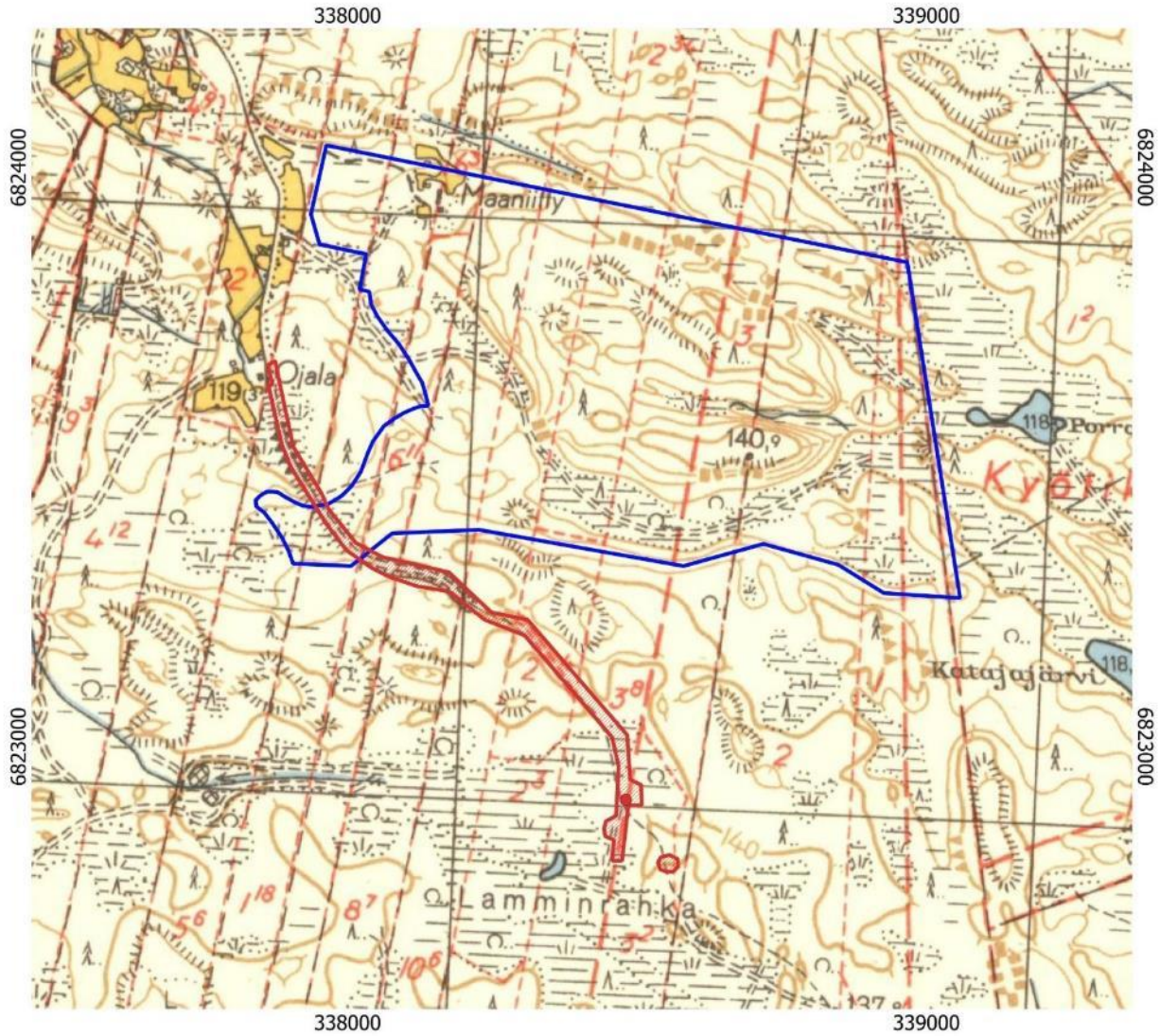
Kartta 8. Ote 1927 pitäjänkartasta.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäänne on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas ja pohjoisessa rajan taitospisteissä rajamerkit Ruske waha (1000017702) ja Aitovuoren rako (1000017703). Kaavoitusalueella on kartalle merkittynä Vatialan, Riunvaivan eli Lempoisten, Lentolan ja Kyötikkälän kylän rajat. Kaavoitusalueen pohjoisosassa on Maaniityn talo ja pelto. Alueella merkittynä myös suojanotko- ja rahkasuoalueita.

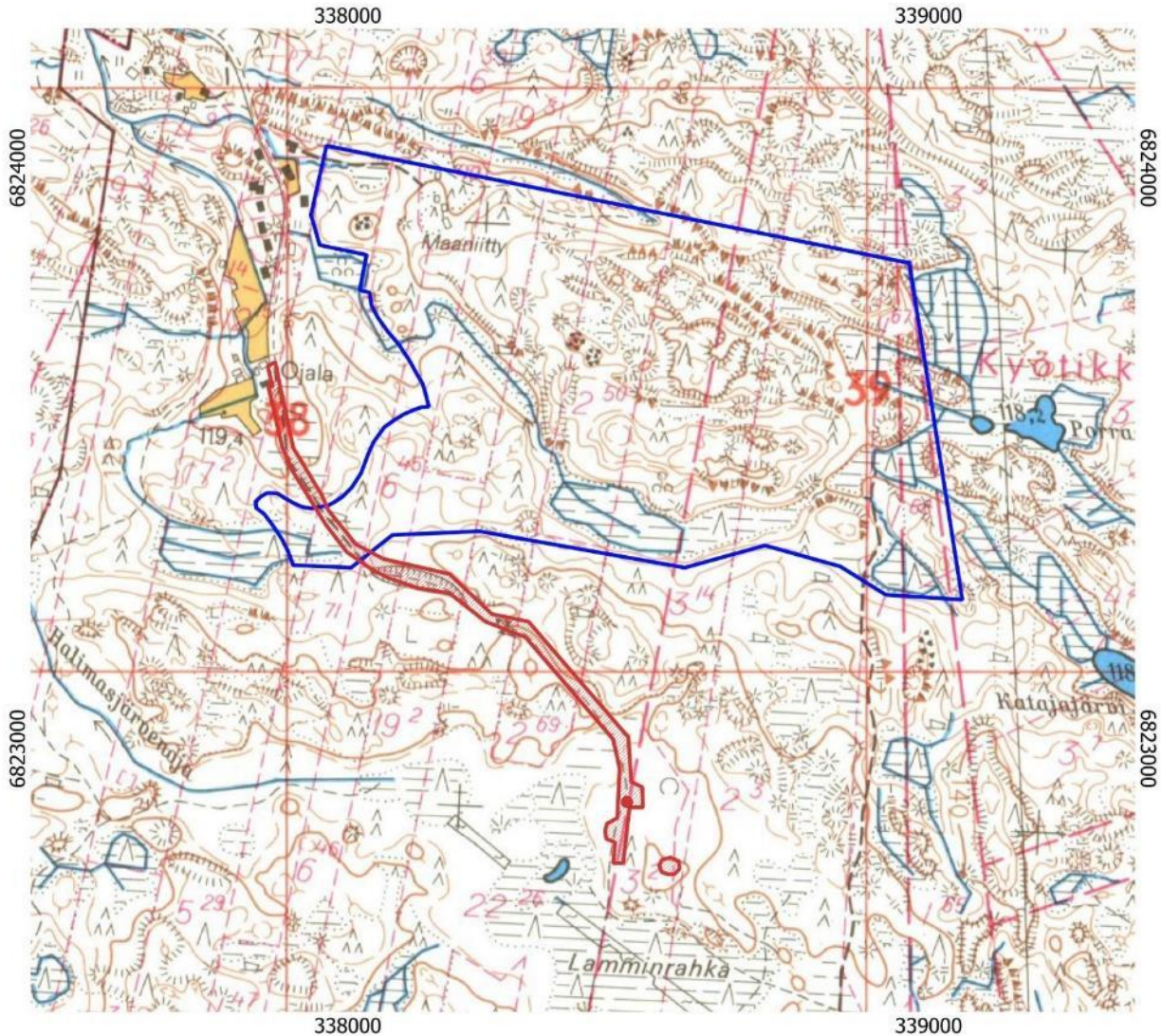
Kartta 9. Ote 1946 pitäjänkartasta.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Alue ei ole juurikaan muuttunut 1927 pitäjänkarttaan verrattuna. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas ja pohjoisessa rajan taitospisteissä rajamerkit Ruske waha (1000017702) ja Aitovuoren rako (1000017703). Kaavoitusalueella on kartalle merkittynä Vatialan, Riunvaivan eli Lempoisten, Lentolan ja Kyötikkälän kylän rajat. Kaavoitusalueen pohjoisosassa on Maaniityn talo ja pelto. Alueella merkittynä myös suojanotko- ja rahkasuoalueita.

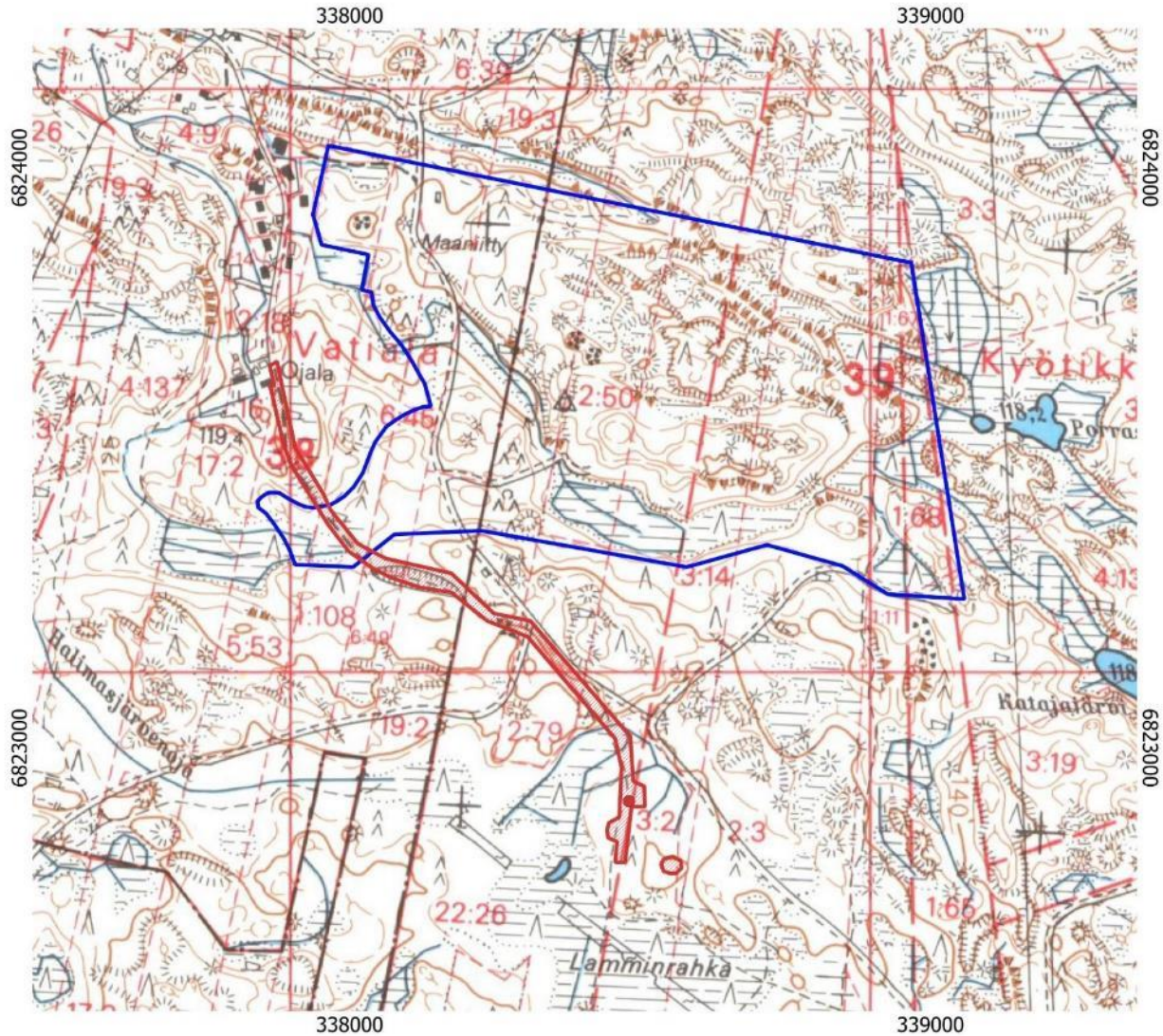
Kartta 10. Ote vuoden 1953 peruskartasta.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas, joka on merkittynä kartalla osittain kärrypoluksi ja osittain talvitieksi. Kaavoitusalueen pohjoisosassa on Maaniityn talo, ulkorakennuksia ja pelto.

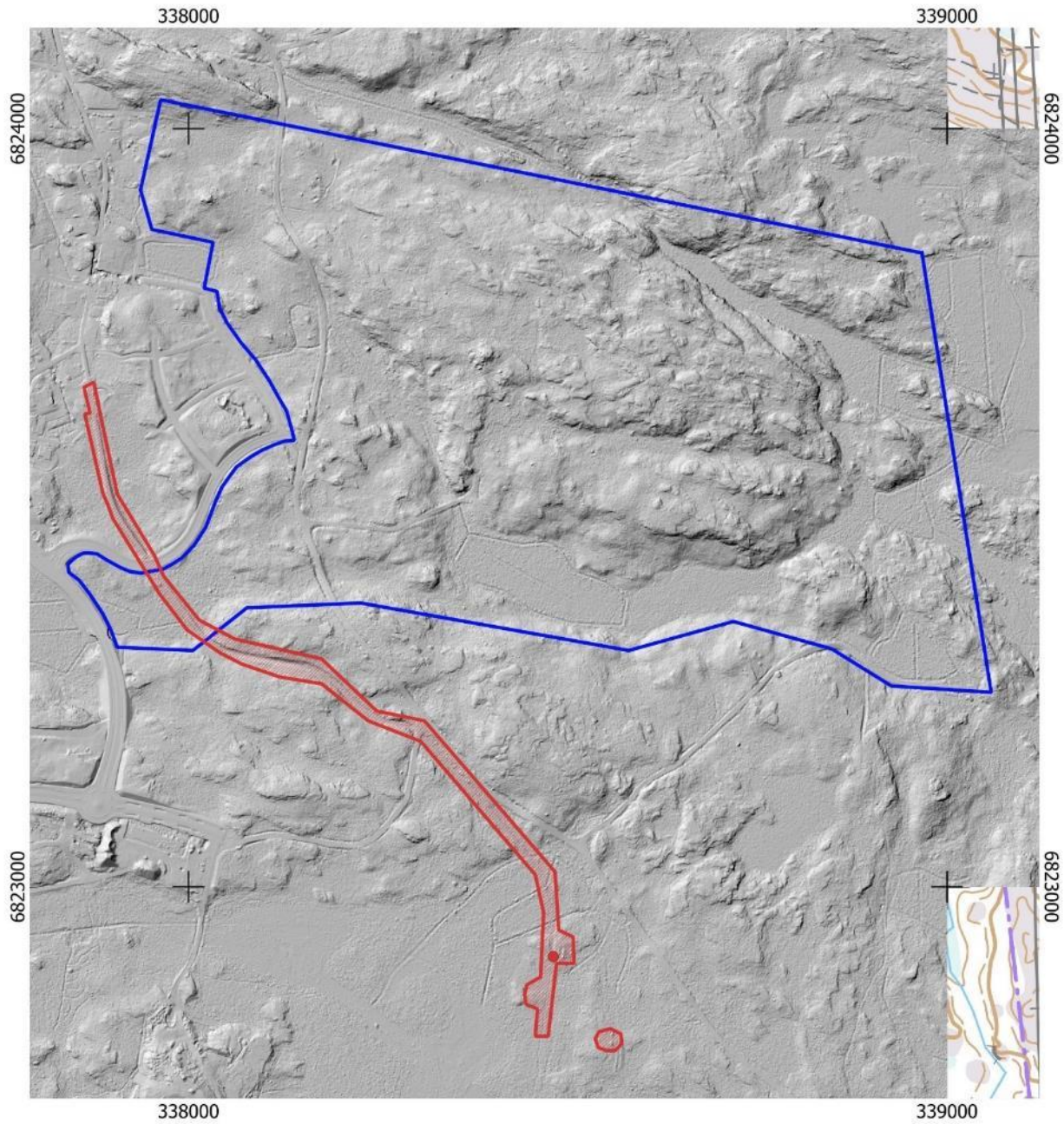
Kartta 11. Ote vuoden 1974 peruskartasta.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas, joka on merkittynä kartalla osittain kärrypoluksi. Kaavoitusalueen pohjoisosassa olevan Maaniityn talo ei ole enää merkittynä asuinrakennukseksi, Maaniityn pelto on hävinnyt ja alueella on enää varastorakennuksia.

Kartta 12. Ote vuoden 1991 peruskartasta.

Kartassa kaavoitusalue sinisellä viivalla. Kartan alueen muinaisjäännökset on merkitty punaisella rasterilla ja pisteillä. Keskellä kuvaa kohde Ojalan turverata ja -tehdas, joka on merkittynä kartalla osittain poluksi. Kaavoitusalueen pohjoisosassa olevan Maaniityn alueella on enää yksi varastorakennus.

Kartta 13. Maanmittauslaitoksen korkeusmalli (5p) alueesta.

Maaniityn rakennusten rauniot näkyvät alueen pohjoisosassa samoin kuin Ojalan turverata.

2. Työn toteutus

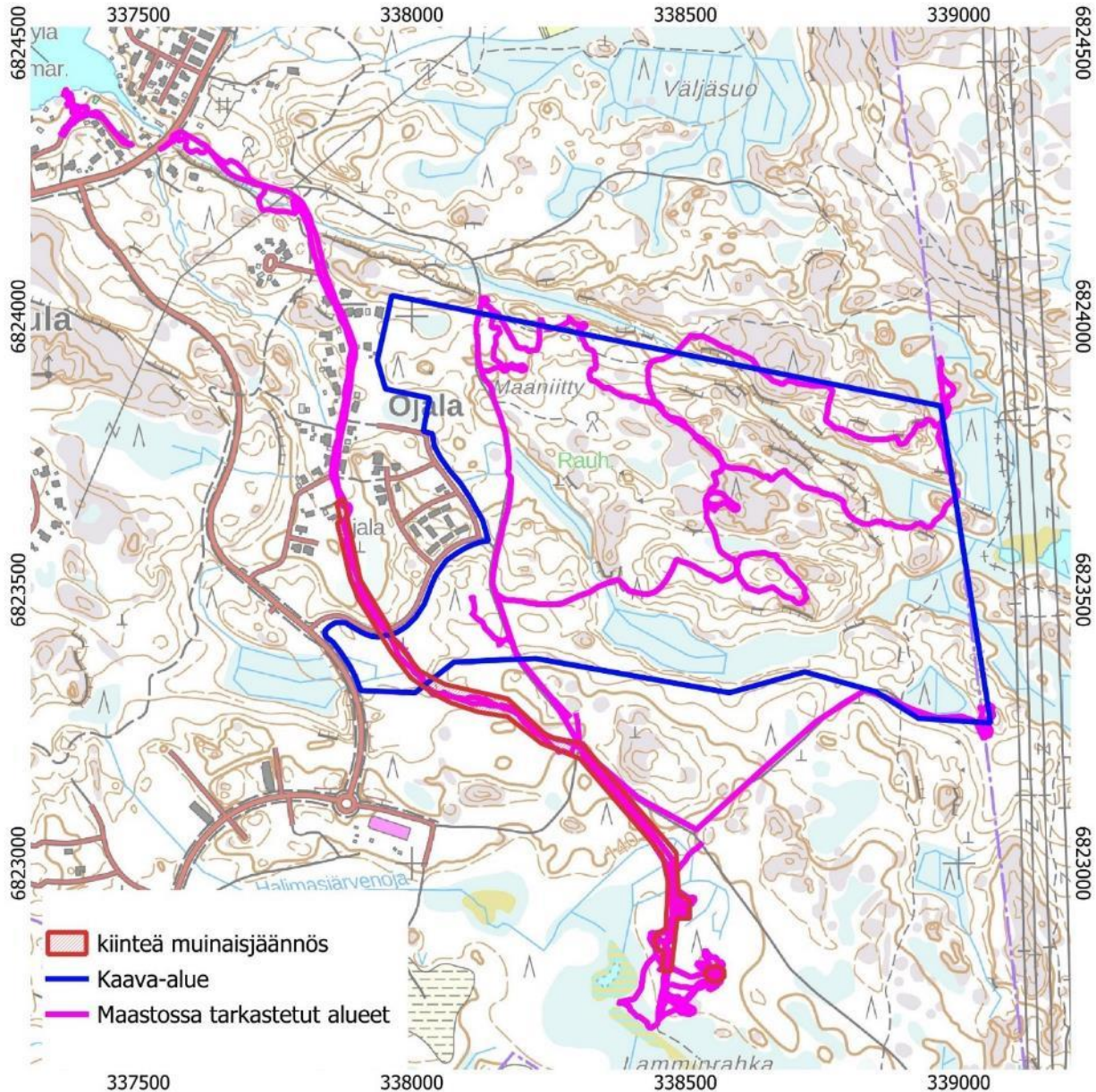
3.1 Esityöt

Esitöiden aikana käytiin läpi alueen maankäyttöhistoriaa historiallisten kartta-aineistojen avulla. Kartta-aineistoja haettiin Kansallisarkiston ja Maanmittauslaitoksen digitaalisista arkistoista sekä Maanmittauslaitoksen Paituli-paikkatietopalvelusta. Kartat on asemoitu Maanmittauslaitoksen taustakartan päälle QGIS-ohjelmalla. Esitöiden aikana selvitettiin hankealueen lähistöltä tunnettujen arkeologisten kohteiden tiedot ja lähistöllä tehtyjen arkeologisten tutkimusten raportit käytiin läpi. Aineistoja haettiin Museoviraston ylläpitämästä Kulttuuriympäristön palveluikkunasta (www.kyppi.fi) ja Tampereen museoiden Siiri tietokannasta (<https://siiri.tampere.fi/>). Töiden aikana käytiin läpi myös Maanmittauslaitoksen rinnevarjoste-aineisto sekä varjostettu korkeusmalli (5p) arkeologisesti mielenkiintoisten maastonmuotojen havaitsemiseksi.

3.2 Maastotyöt ja raportointi

Maastotyöt toteutettiin 31.10., 7.11., 12.11. ja 17.11.2024 Kalle Luodon ja Meri Leppäsalkon toimesta. Alueelta tarkastettiin Pirkanmaan maakuntamuseon edellyttämät kohteet, esitöissä havaitut potentiaaliset kohteet sekä ennalta tunnettu kiinteä muinaisjäänös *Ojalan turverata ja -tehdas*. Samalla tehtiin silmämääräistä havainnointia ja potentiaaliselta vaikuttaviin maastonkohtiin tehtiin maaperäkairauksia. Maastotöiden apuna käytettiin metallinilmaisinta. Tutkimusten yhteydessä havaittiin, että alueella oli modernia metallipitoista roskaa. Inventoinnissa tehtyt havainnot dokumentointiin valokuvin ja muistiinpanoin. Havaintojen sijainnit sekä kuljetut reitit tallennettiin käsiGPS-paikantimia (Garmin GPSmap 64s, tarkkuus +/- 5–10 m) käyttäen. Maastossa havaitut rakenteet mitattiin Topcon GR-3 GNSS -laitteella.

Raportointivaiheessa maastossa havaituille kohteille määriteltiin aluerajaus inventointihavaintojen mukaan. Inventointiraportti laadittiin marraskuussa 2024. Kartat laadittiin QGIS-paikkatieto-ohjelmistolla. Inventointiin liittyvät valokuvat ja raportin alkuperäiskappale tallennettiin Heilu Oy:n arkistoon Tampereelle.

Kartta 14. Kartta maastossa tarkastetuista alueista. Mk 1:10000.

Ojalan turverataa pyrittiin seuraamaan maastossa myös muinaisjäännösalueen ulkopuolella arvioimalla vanhojen kartta-aineistojen perusteella, missä turverata olisi voinut kulkea ja selvittämään onko radan muita osia säilynyt.

3.3 Havainnot

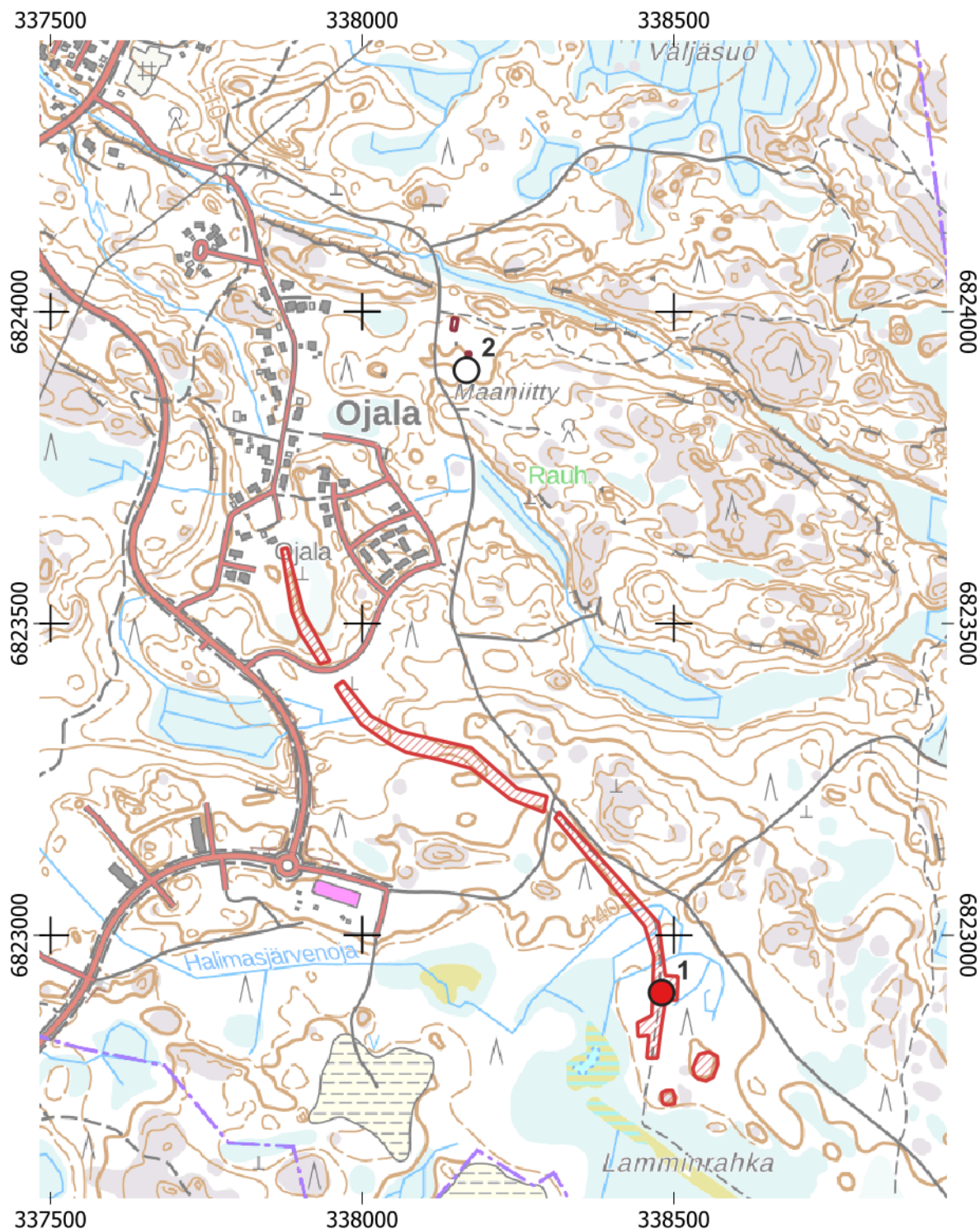
Inventointialueelta havaittiin maastossa yksi uusi Ojalan turverata ja -tehdas kiinteän muinaisjäännöksen alakohteeksi tulkittu kohde, joka on todennäköisesti tehtaan työväen asumuksen jäännös ja yksi muu kohde. Maasto oli kaavoitusalueella erittäin kalliosta ja maaston korkeuserot olivat huomattavia. Kaavoitusalueen matalammat alueet olivat kosteita ja korkeammat alueet paljaskalliota sekä kalliopohjaista havupuuvaltaista sekametsää, jossa aluskasvillisuus koostui lähinnä sammalista, jäkälistä ja varvuista. Havainnointiolosuhteet olivat

maastossa hyvät ja näkyvyyttä oli korkeimmilla maastonalueilla pitkälle. Maasto ei kiinteiden muinaisjäännösten kannalta ollut kovinkaan otollista voimakkaiden korkeuserojen, kosteuden ja teräväpiirteisten kallioalueiden vuoksi.

Kuva 1. Meri Leppäsalko mittaamassa paviljongin jäännöstä.

3. Arkeologisen kulttuuriperinnön kohteet

Kartta 15. Kaava-alueen arkeologiset kohteet. MK 1: 10000.

Kiinteä muinaisjäännös on merkitty punaisella pisteellä (1) ja muu kohde valkoisella (2).

Kiinteät muinaisjäännökset

1. Ojalan turverata ja -tehdas

Muinaisjäännöstunnus: 1000019709

Muinaisjäännösstatus: kiinteä muinaisjäännös

Muinaisjäännöstyyppi: tienpohjat

Ajoitus: historiallinen

Koordinaatit: N 6819961 E 340855 z 118–142 m mpy

Koordinaattiselite:

Aiemmat tutkimukset: Timo Jussila inventointi 2011

Aiemmat löydöt: -

Aiemmat tiedot:

Tampereen museoiden Siiri-tietopalvelu:

Tampereen keskustan koillispuolella, Aitolahdentien kaakkoispuolella, Olkahistenlahden pohjukasta Lamminrahkasuohon ulottuva vanha ratapohja sekä Lamminrahkan päässä oleva turpeenkuivatusuunin jäännös ja "paviljongin" perusta.

Finlaysonin tehdas osti vuonna 1897 Lamminkorven rahkasuon tarkoituksena ottaa sieltä poltoturvetta tehtaan tarpeisiin. Vuonna 1898 rakennettiin kapearaiteinen rata Olkahisenlahden pohjukasta Lamminrahkan suolle. Kuivatut turvetiilet kuljetettiin rataa pitkin rantaan ja siitä edelleen proomuilla Tampereelle. Lamminkorpeen rakennettiin suon laidalle työvään asunto, 35 metrin pituinen hirsirakennus, sekä "herrain huvimaja", kahdeksankulmainen paviljonki turvekuivaamon liepeille. Radan varteen, suon lähelle rakennettiin konehuone, höyrykeskus savupiippuineen tiilistä. Aumoissa kuivatut turvetiilet kuljetettiin rataa pitkin vaunuilla rantaan, alamäkeen painovoimalla ja tyhjät vaunut takaisin mies- tai hevosvetoisesti.

Turvetehdas osoittautui kannattamattomaksi ja lakkautettiin lyhyen omistajanvaihdoksen jälkeen kokonaan vuonna 1905 (tai 1906). Tiilinen konehuone purettiin ja tiilet myytiin pois. Työvään asuinrakennus paloi poroksi pian autioksi jäätyään. "Herrojen paviljonki" purettiin ja rakennustarpeet kuljetettiin pois. Nyt turvetehtaasta on jäljellä 1,5 km mittaisen turveradan pohja, joka on alkupäästään, Olkahisten lahdelta 800 m eteläkaakkoon nyt Ojalankyläntienä. Tien päässä vanha turverata jatkuu metsämaastossa osin pengerrettynä ja osin mäkien halki kaivettujen maaleikkausten pohjalla olevana urana.

Turveradan hylättyä osaa voisi pitää muinaisjäännöksenä. Ojalankyläntien päästä etelään on rakennettu korkea (1,5 - 2,5 m) maavalli korpisuon läpi noin 350 m matkalla. Sen eteläpuolella rata kaartuu kevyesti perustettuna koilliseen ja on kaivettu maaleikkaukseen, jonka syvyys on alkupäässä 1 m ja kauempana koillisessa lähes 3 m. Metsätien ylitettyään ratalinja jatkuu Lamminrahkan suolle metsämaastoon tasoitettuna urana. Sen päässä, kapean soisen korven ylityksen jälkeen on radan itäpuolella n. 10 m pitkä ja muutaman metrin leveä matala kaivanto jota ympäröi matalat vallit jossa tiilimurskaa ja tiilen paloja. Kyseessä lienee höyrykonehuoneen

jäännökset (kuivaamo?). Siitä hieman suolle päin on ratauran länsipuolella metsässä näkyvissä matalia aumoja (matalia pitkänomaisia valleja) jotka jäännöksiä turvetiiliaumoista. Kauempana idässä on moreenikumpareella rakennuksen perustan jäänteet: isoja nurkka- ja tukikiviä jotka muodostavat n. 7 x 20 m suuruisen rakenteen jonka eteläpäässä mahd. kellarin tai uunin pohjan jäänteet. Kyseessä olisi ilmeisesti herrojen huvimajan, paviljongin jäänteet. Lähteissä huvimaja sanotaan avaraksi kahdeksankulmaiseksi, mutta em. perusta on nelisivuinen. Palon jälkiä siinä ei ole eikä mitat täsmää työläisten asuntoon. Paikallisen asukkaan, Väinö Martikaisen mukaan kyseessä olisi paviljongin jäänteet. Turveradan pohja on Ojalankyläntien jälkeen hyvin säilynyt ja osin varsin näyttävä rakenne.

Inventointihavainnot 2024:

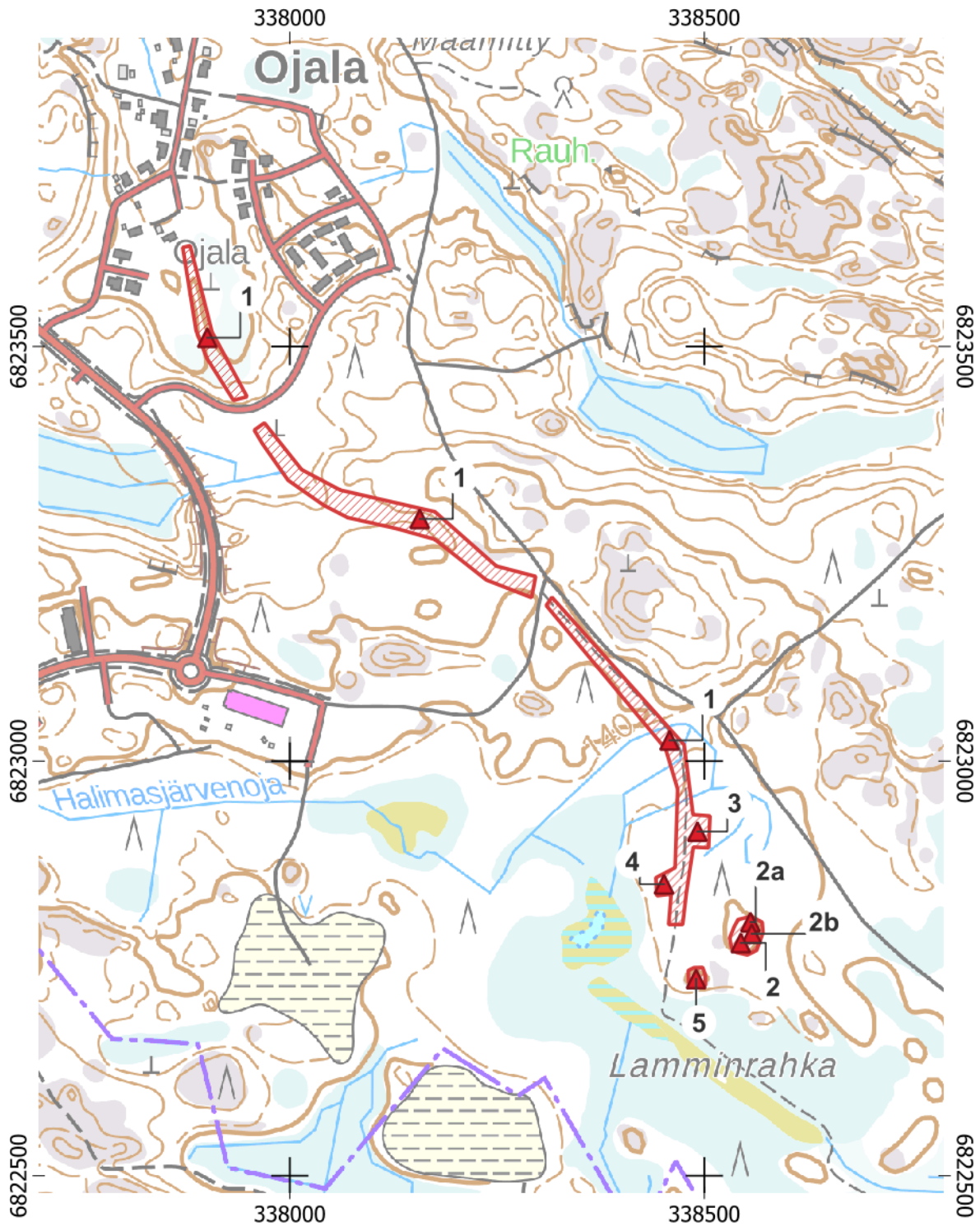
Maastossa tarkastettiin ja tarkennettiin kiinteän muinaisjäännöksen rajauksen alueet sekä ulkoilijan tekemä havainto mahdollisesta rakennuksen kivijalasta. Tämän lisäksi etsittiin muinaisjäännösalueen ulkopuolelta mahdollisia kohteeseen liittyviä aikaisemmin kartoittamattomia jäänteitä.

Turverata, paviljonki (kartan alakohde 2), höyrykonehuoneen jäännökset (3) sekä aumat (4) vastasivat maastossa 2011 niistä tehtyjä havaintoja, vaikkakin paviljongin suuret nurkka- ja tukikivet olivat hankalasti havaittavissa muuttuneessa maastossa.

Moreenikumpareen alueelta, jolla paviljongin jäänteet sijaitsevat mitattiin sijainti paviljongin tukikiville (2), uunille (2b), mahdolliselle kellarin jäänteelle (2a). Myös höyrykonehuoneen jäännöksille (3) ja aumoille (4) mitattiin sijaintitieto. Ulkoilijan tekemä havainto osoittautui todennäköisiksi asuinparakin (5) tukikivien jäännöksiksi, joille mitattiin tarkka sijainti.

Asuinparakin jäännöksiin kuuluu lohkokiviä, jotka muodostavat avokalliolle noin 10 metriä pitkän rakennuksen lounaisseinän perustuksen. Lisäksi parakin keskivaiheilta tavattiin muutamia lohkokiviä, mutta todennäköisesti parakin koillisseinä on rakennettu kallion päälle tai ainakaan selkeästi siihen kuuluneita kiviä ei havaittu. Rakennuksen leveys ei ole pääteltävissä.

Asuinparakin ja paviljongin alueella tehtiin metallinilmaisinsintää ja parakin alueella kairattiin mahdollisen palokerroksen havainnointia varten. Metallinetsinnässä havaittiin vain modernia roskaa, mutta kairauksilla löydettiin muutaman metrin kokoiselta alueelta nokista maata. Turverataa pyrittiin seuraamaan maastossa muinaisjäännösalueesta pohjoiseen arvioimalla vanhan kartta-aineiston (senaatinkartta sekä vanhojen peruskarttojen polut) perusteella turveradan mahdollista kulkureittiä, mutta maastossa ei tehty uusia havaintoja tämän osalta ja maasto oli näiltä osin vahvasti uuden maanrakentamisen muokkaamaa.

Kartta 16. Kohteen sijainti ja aluerajaus. MK 1: 7500.

Ojalan turverata ja -tehdas kohteen rajausta on muutettu aikaisemmasta kattamaan uusi alakohde, sekä kattamaan maastossa tehtyjä havaintoja aumojen sijainnista.

Alakohteet:

- 1) Turverata, 2) Paviljonki, 3) Höyrykonehuone 4) aumat ja 5) asuinparakki

Kuva 2. Parakin jäännös (5) sijaitsee kallion päällä.

Kuva 3. Parakin perustuksen (5) lohkottu kivi. Kivessä porausjälkiä.

Kuva 4. Uunin jäännös (2b). Kohde sijaitsee sankassa kuusikossa. Kuvattu kaakosta.

Kuva 5. Höyrykonehuoneen (3) paikalla on tiilijäännöksiä.

Kuva 6. Höyrykonehuoneen jäännös.

Kuva 7. Aumoja (4).

Muut kohteet

1. Maaniitty

Muinaisjäännöstunnus: uusi kohde

Muinaisjäännösstatus: muu kohde

Muinaisjäännöstyyppi: asuinpaikat

Ajoitus: historiallinen, 1900-luku

Koordinaatit: N 6823906 E 338167 z 120 m mpy

Koordinaattiselite: GPS mittaus

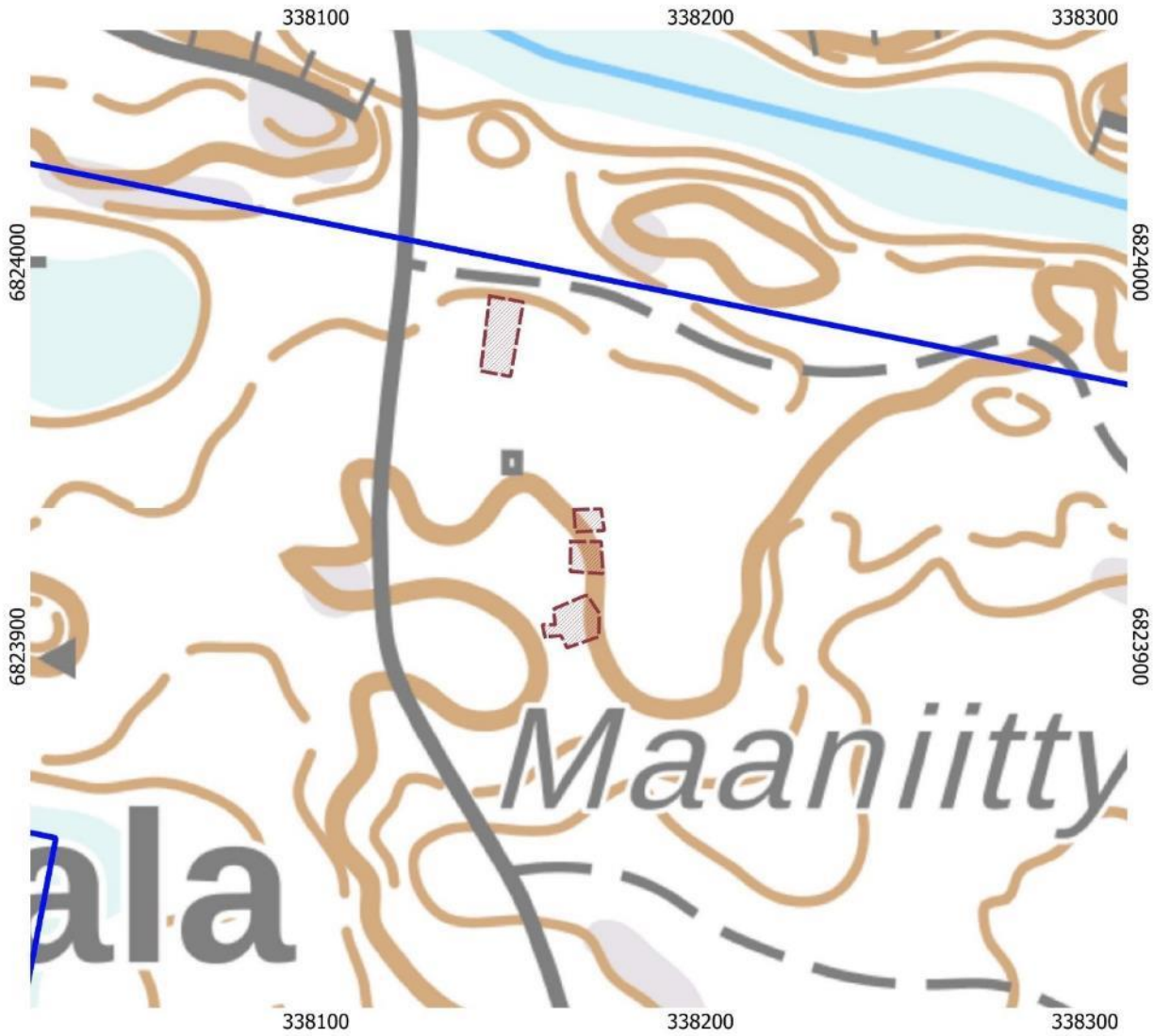
Aiemmat tutkimukset:

Aiemmat löydöt:

Inventointihavainnot 2024:

Maaniityn kohde sijaitsee Ojalasta muutaman sata metriä koilliseen. Kohde on maastoltaan mäkisen alueen luoteisosassa havupuuvaltaisessa sekametsässä. Maastossa havaittiin neljä 1900-luvun alun rakennuksen jäännöstä sekä maastossa vielä erottuvaa 1900-luvun alun peltomaata.

Vanhojen karttojen mukaan Maaniityn talo ja pelto ovat olleet olemassa 1900-luvun alkupuolella. Vuonna 1912 laadittuun Senaatinkartaston karttaan ei paikalle ole merkitty rakennuksia. 1900-luvun alun isojaonjärjestelykartassa ja 1910 pitäjänkartassa on näkyvillä Maaniityn pelto. 1927 ja 1946 kartoissa ovat näkyvillä ja nimettyinä Maaniityn pelto ja talo. Maaniityn pelto näkyy vielä 1953 peruskartalla. 1974 peruskartalla olevan Maaniityn talo ei ole enää merkittynä asuinrakennukseksi, Maaniityn pelto on hävinnyt ja alueella on enää varastorakennuksia ja 1991 peruskartalla ei ole enää näkyvissä kuin yksi varastorakennus.

Kartta 17. Kohteen sijainti. MK 1: 1500.

Kartta 18. Maaniityn rakennukset Tampereen kaupungin vuoden 1946 ilmakuvassa.

Kaava-alueen pohjoisraja kuvassa sinisellä.

3. Tulokset

Alueelta tunnistettiin yksi uusi Ojalan turverata ja -tehdas nimiseen kiinteän muinaisjäännöksen alakohteeksi tulkittu kohde, joka on todennäköisesti tehtaan työväen asuinparakin jäännös. Lisäksi uutena kohteena luokkaan ”muu kohde” luokiteltiin Ojalasta koilliseen sijaitsevan Maaniityn alueella sijaitsevat ja 1900-luvulle ajoittuvat rakennusten jäännökset. Muita muinaisjäännös- tai kulttuuriympäristökohteita ei alueelta etsinnöistä huolimatta löydetty.

Tampereella 20.3.2025

Kalle Luoto / Heilu Oy

4. Lähteet

Elektroniset lähteet

Astia – Kansallisarkiston asiointipalvelu: <https://astia.narc.fi/>

Museovirasto, Kulttuuriympäristö palveluikkuna:
<https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Maanmittauslaitos. Kiinteistötietojärjestelmä (KTJ).
<https://www.maanmittauslaitos.fi/asioi-verkossa/kiinteistotietopalvelu>

Tampereen museoiden Siiri-tietopalvelu: <https://siiri.tampere.fi/>

Paituli latauspalvelu: <https://paituli.csc.fi/>

Tutkimusraportit:

Jussila, T. & Sepänmaa, T. 2011. Tampere. Ojalan yleiskaava-alueen muinaisjäännösten täydennysinventointi 2011. Mikroliitti Oy.

Poutiainen, H., Rostedt, T. & Jussila, T. 2010. Tampere Ojalan yleiskaava-alueen muinaisjäännösinventointi 2010. Mikroliitti Oy.

Vanhat kartat:

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma).
Ica. Kihlakunnankartasto. MHA, Ica. 34 Karta öfver Birkkala härad i Tavastehus län.
(--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 28.10.2024.

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma).
Ia.* Pitäjänkartasto. 2123 11 Ia.* -/- - Kangasala (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto.
Viitattu 28.10.2024.

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma).
Ia.* Pitäjänkartasto. 2123 12 Ia.* -/- - _1 Kangasala (--). Tiedosto 1. Kansallisarkisto.
Viitattu 4.11.2024.

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ib.*. Senaatin kartasto (1870-1919). Kansallisarkisto. Viitattu 31.8.2023.

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto . MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat.
H HÄMEEN LÄÄNI. Kangasala. H36a:8/16-44 Vatiala; N:ot 1-10, kartta ja asiakirjat
isojaonjärjestelystä (1903-1904). Tiedosto 1. Kansallisarkisto. Viitattu 28.10.2024.

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto . MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat.
H HÄMEEN LÄÄNI. Kangasala. H36a:8/16-44 Vatiala; N:ot 1-10, kartta ja asiakirjat
isojaonjärjestelystä (1903-1904). Tiedosto 2. Kansallisarkisto. Viitattu 28.10.2024.

Maanmittauslaitos. Paituli latauspalvelu: pitäjänkartta 1927 karttalehti v-5-23
Kangasala.

Maanmittauslaitos. Paituli latauspalvelu: pitäjänkartta 1946 karttalehti v-5-23
Teisko-Aitolahti-Kangasala-Tampere.

Maanmittaushallituksen uudistusarkisto . MHA U Uudistuskartat ja -asiakirjat.
H HÄMEEN LÄÄNI. Kangasala. H36a:8/1-9 Vatiala; N:ot 1-10 tässä kylässä ja N:ot 1-3
Lemposten kylässä: isojaonkartta ja jakokirja (1794-1815). Tiedosto 2.
Kansallisarkisto. Viitattu 28.10.2024.

Peruskartta 2123 12. Maanmittaushallitus 1953.

Peruskartta 2123 12. Maanmittaushallitus 1974.

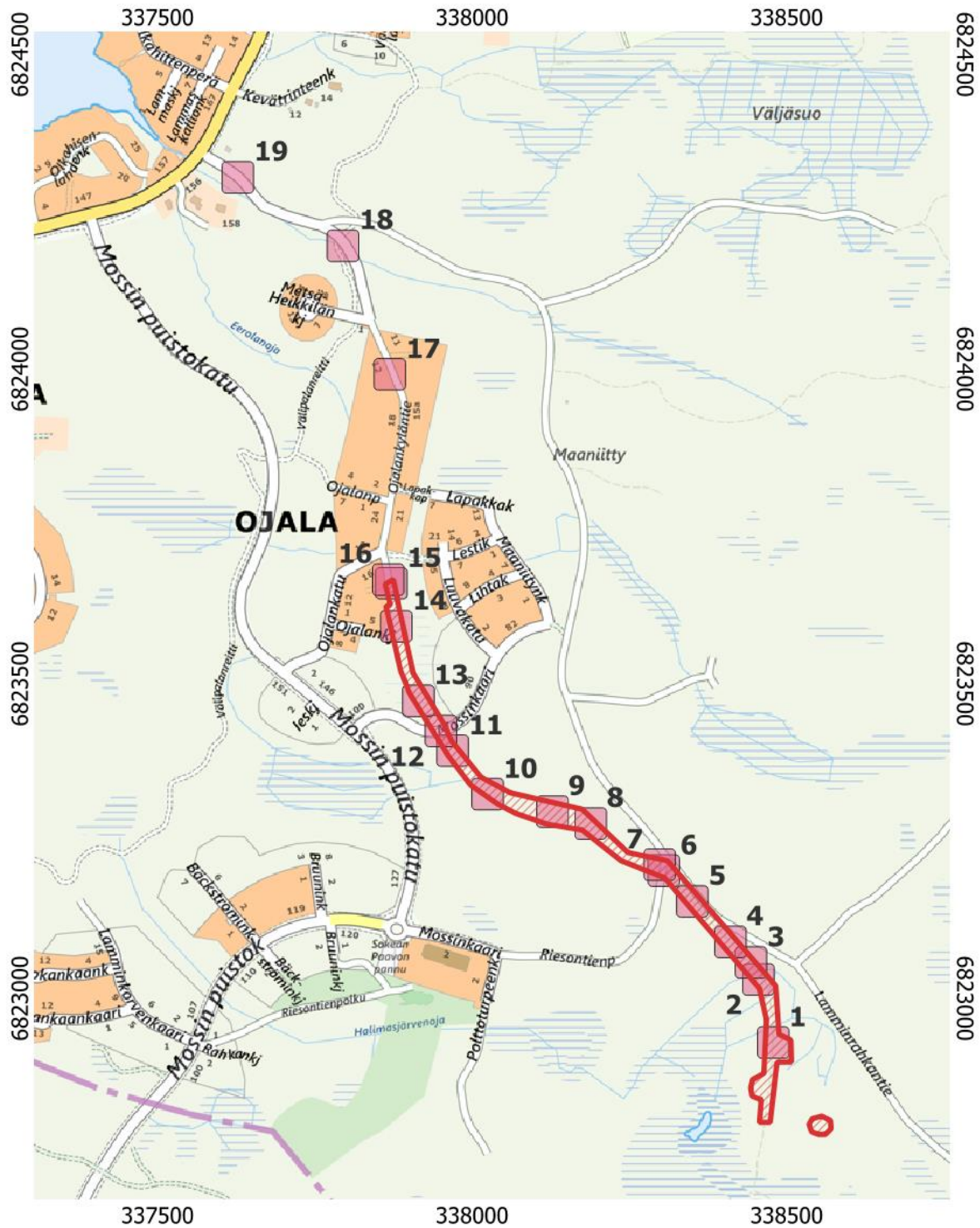
Peruskartta 2123 12. Maanmittaushallitus 1991.

Tampereen ilmakekuva 1946. Aineisto on ladattu Tampereen kaupungin dataportaali
-palvelusta 02.12.2024 lisenssillä Creative Commons Attribution 4.0.

Kirjallisuus:

Alhonen, P. 1988. Tampereen luonnonympäristön kehitysvaiheet: Järvien kehitys
ja Tammerkosken synty. Teoksessa Tampereen historia 1. Alhonen, P., Salo, U.,
Suvanto, S. & Rasila, V. (toim.) 35–38. Tampere: Tampereen kaupunki

Tikkanen, M. & Seppä, H. 2001. Post-glacial history of Lake Näsijärvi, Finland, and
the origin of the Tammerkoski Rapids. Fennia 199(1): 129–141.

LIITE 1: KUVALIITE

Kartta 19. Liitteen 1 valokuvien sijainnit.

Kuva 8. Kuvan sijainti nro 1. Turverataa etelään. Kuvan vasemmalla höyrykonehuoneen jäännökset.

Kuva 9. Kuvan sijainti nro 2. Pengerrettyä turverataa kaakkoon.

Kuva 10. Kuvan sijainti nro 3. Pengerrettyä turverataa kaakkoon kosteikon kohdalla.

Kuva 11. Kuvan sijainti nro 4. Loivasti vasemmalta pengerrettyä turverataa kaakkoon. Oikealle kuvasta maastossa on raivattua kivikkoa.

Kuva 12. Kuvan sijainti nro 5. Turverataa nostettu kosteikon kohdalla reilusti. Kuva kaakkoon.

Kuva 13. Kuvan sijainti nro 5. Turverataa nostettu kosteikon kohdalla reilusti. Kuvan (luoteeseen) taustalla metsätie.

Kuva 14. Kuvan sijainti nro 6. Turverata metsätienkohdalla kokonaan veden peittämä. Kuva kaakkoon.

Kuva 15. Kuvan sijainti nro 7. Pengertämätöntä turveradan osaa luoteeseen.

Kuva 16. Kuvan sijainti nro 8. Turveradan kohdalla muokattua rinnettä kuvan vasemmalla puolella. Kuva luoteeseen.

Kuva 17. Kuvan sijainti nro 9. Kosteikon kohdalla turveradan pohja kivettyä. Kuva luoteeseen.

Kuva 18. Kivettyä pohjaa yksityiskohtaisemmin.

Kuva 19. Kuvan sijainti nro 10. Maasto laskee kuvan kohdalla vahvasti ja turverataa on pengerretty reilusti. Kuva luoteeseen.

Kuva 20. Kuvan sijainti nro 11. Turveradan katkaisee uudehko tie. Kuva luoteeseen.

Kuva 21. Kuvan sijainti nro 12. Turverata ja rakenteilla olevaa uutta asuinalue. Kuva luoteeseen.

Kuva 22. Kuvan sijainti nro 13. Maasto laskee tien jälkeen voimakkaasti ja turverataa on pengerretty reilusti. Kuva luoteeseen.

Kuva 23. Kuvan sijainti nro 14. Ojalan asuinalue alkaa. Kuva pohjoiseen.

Kuva 24. Kuvan sijainti nro 15. Muinaisjäännösalue loppuu. Kuva pohjoiseen.

Kuva 25. Kuvan sijainti nro 16. Kuva uudelta tieltä muinaisjäännösalueen suuntaan etelään. Kuvassa oleva kaivanto on uusi salaoja.

Kuva 26. Kuvan sijainti 17. Uutta asuinalueita pohjoiseen reitillä, jonne turverata olisi voinut jatkua. Turverataa ei havaittavissa alueella.

Kuva 27. Kuvan sijainti 18. Ulkoilualue alkaa luoteeseen reitillä, jonne turverata olisi voinut jatkua. Turverataa ei havaittavissa alueella.

Kuva 28. Kuvan sijainti 19. Ulkoilualue vaihtuu rakennusalueeksi luoteeseen reitillä, jonne turverata olisi voinut jatkua. Turverataa ei havaittavissa alueella.